

УДК [378.011.3:796.035]-057.87

А. М. ЗДІХОВСЬКИЙ

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОБОТИ В ОЗДОРОВЧОМУ ТАБОРІ

Розглянуто сучасні підходи щодо трактування поняття «здоров'язбережувальні технології», їх значення в підготовці майбутніх учителів початкових класів до роботи в закладах оздоровлення та відпочинку. Сформульовано завдання, вирішення яких сприяє створенню здоров'язберігаючого освітнього середовища. Запропоновано форми діяльності з елементами здоров'язбереження, котрі доцільно використовувати в роботі дитячого оздоровчого табору (ДОТ). Визначено головні етапи підготовки студентів до застосування здоров'язбережувальних технологій у ДОТ.

Ключові слова: здоров'язбереження, здоров'язбережувальні технології, здоров'язберігаюче освітнє середовище, підготовка, дитячий заклад оздоровлення та відпочинку.

А. Н. ЗДИХОВСКИЙ

ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИЕ ТЕХНОЛОГИИ В КОНТЕКСТЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ К РАБОТЕ В ОЗДОРОВИТЕЛЬНОМ ЛАГЕРЕ

Рассмотрены современные подходы в трактовке понятия «здоровьесберегающие технологии», их значения в подготовке будущих учителей начальных классов к работе в учреждениях оздоровления и отдыха. Сформулированы задачи, решение которых способствует созданию здоровьесберегающей образовательной среды. Предложены формы деятельности с элементами здоровьесбережения, которые целесообразно включать в работу детского оздоровительного лагеря (ДОЛ). Выделены основные этапы подготовки студентов к применению здоровьесберегающих технологий в ДОЛ.

Ключевые слова: здоровьесбережение, здоровьесберегающие технологии, здоровьесберегающая образовательная среда, подготовка, детское учреждение оздоровления и отдыха.

A. M. ZDIHOVSKYY

HEALTH PROTECTION TECHNOLOGIES IN THE CONTEXT OF TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS TO WORK IN A HEALTH CAMP

The article considers the modern approaches to the interpretation of the concept of «health protection technologies», and the role of such technologies in future primary school teachers's training to work at health and recreation centres. There have been formulated tasks, the solution of which promotes the creation of health protection educational environment. The article suggests various forms of activities with elements of health protection, which are appropriate in the work of a children's health camp. The research defines main stages in student's training to use health protection technologies in a health camp.

Keywords: health protection, health protection technologies, health protection educational environment,, training, children's institution of recreation and leisure.

Питання покращення та збереження здоров'я дитини, підлітка займає одне з провідних місць в сучасному науковому пошуку. За даними досліджень, лише 12% випускників шкіл можуть вважатися здоровими, 40% мають різноманітну хронічну патологію; в кожного другого школяра виявлено сполучення кількох хронічних захворювань. Найбільш значне збільшення частоти усіх видів хвороб відбувається у віковій періоді, які співпадають із здобуттям дитиною повної загальної середньої освіти. Фізичне, психічне та моральне навантаження на дитину під час навчального процесу в школі зумовлює значне накопичення втоми, а кількість соматичних захворювань учнів збільшується з наближенням канікул. Саме тому період літнього оздоровлення спрямований на максимальне відновлення ресурсів організму школяра, відкриває

хороші перспективи накопичення сил для подальшого продовження навчання.

Заклади оздоровлення та відпочинку, на думку А. Баранова, дедалі більше стають сучасним засобом забезпечення безперервного виховання та всебічного розвитку школярів, збереження та зміцнення їхнього здоров'я, адже сталість несприятливих тенденцій у стані здоров'я молодого покоління вимагає якісно нових рішень щодо організації та проведення заходів, спрямованих на збереження здоров'я дітей [1, с. 12].

Одним із суб'єктів оздоровлення є працівники дитячого оздоровчого табору (ДОТ). До роботи в школі залучаються кваліфіковані вчителі, вихователі, тренери, проте велику частину персоналу складають студенти педагогічних спеціальностей ВНЗ, котрі виконують завдання педагогічної практики.

У Законі України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» зазначено, що науково-методичне забезпечення дитячих закладів оздоровлення та відпочинку здійснюється шляхом організації співпраці із закладами, установами, організаціями для підвищення ефективності наукового та навчально-методичного забезпечення [3]. Отже підготовка студентів – майбутніх педагогів здійснюється у ВНЗ в рамках їхньої професійної підготовки. Одними з головних засад діяльності вожатого, вихователя, соціального педагога є створення умов для зміцнення, підтримки фізичного та психічного здоров'я дітей шляхом належної організації оздоровлення та відпочинку, збереження життя та здоров'я дітей, захист їх інтересів, створення умов для оволодіння навичками накопичення власного здоров'я, пропаганда здорового способу життя.

У науці багато уваги приділено теоретичному й практичному аспектам збереження здоров'я дітей. В останні роки предметом дослідження науковців є впровадження здоров'язбережувальних технологій фахівцями різних освітніх закладів. Проблеми використання здоров'язбережувальних технологій у системі шкільної освіти досліджують Т. Бойченко, Н. Денисенко, А. Мітяєва, В. Єфімова, М. Смірнов, М. Степанова, Л. Тихомірова, І. Чупаха та ін. Учені вважають, що цей аспект діяльності є достатньо важливим у вирішенні завдань збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління в сучасному суспільстві.

Мета статті – обґрунтувати необхідність забезпечення ефективної підготовки студентів – майбутніх учителів щодо застосування ними здоров'язбережувальних технологій. Вона передбачає вирішення таких завдань: охарактеризувати підходи щодо трактування поняття «здоров'язбережувальні технології»; визначити напрями та форми роботи в ДОТ, що сприяють здоров'язбереженню; представити вміння майбутніх педагогів, які вдосконалюються в процесі підготовки до роботи в закладі оздоровлення та відпочинку.

Важливим аспектом діяльності педагога є створення умов для збереження, зміцнення та відновлення здоров'я дитини, розвиток її фізичних якостей та збільшення рухової активності, формування в школярів компетентності здоров'язбереження. Така компетентність здобувається в процесі активної діяльності щодо засвоєння позитивних життєвих навичок, які сприяють фізичному, соціальному, психічному та духовному здоров'ю. При цьому педагог повинен застосовувати різноманітні здоров'язбережувальні технології для досягнення бажаного результату.

У сучасній педагогічній науці поняття «здоров'язбережувальні технології» використовують дуже часто, однак зазначимо, що існують різні думки в трактуванні цього поняття. Так А. Мітяєва визначає здоров'язбережувальні освітні технології як «якісну характеристику будь-якої освітньої технології, її «сертифікат безпеки для здоров'я» і сукупність тих принципів, методів, прийомів педагогічної роботи, які, доповнюючи традиційні технології навчання і виховання, наділяють їх ознакою здоров'язбереження» [9, с. 100].

І. Єрохіна здоров'язбережувальні технології в освіті розглядає як сукупність форм, засобів і методів, що спрямовані на досягнення оптимальних результатів у підтримці фізичного, психічного, етичного й соціального благополуччя людини, формуванні здорового способу життя [4, с. 165].

В. Кучма і М. Степанова вважають, що здоров'язбережувальні технології – це такі педагогічні технології навчання, які засновані на вікових особливостях пізнавальної діяльності дітей; навчанні на оптимальному рівні складності; варіативності методів і форм навчання; оптимальному поєднанні рухових і статичних навантажень; створенні емоційно сприятливої

атмосфери; формуванні позитивної мотивації до навчання («педагогіка успіху»); культивуванні в дітей знань з питань здоров'я [7, с. 23].

Науковці вітчизняної вищої школи О. М. Іонова та Ю. С. Лук'янова розглядають поняття здоров'язберігаючі освітні технології як сукупність засобів, методів, форм, прийомів організації, проведення, управління навчально-виховного процесу, спрямовані на забезпечення ефективності здоров'язбереження учнів [5, с. 70].

Здоров'язбережувальні технології в роботі окремого педагога-організатора, вихователя, вожатого можна уявити як системно організоване на єдиному методологічному фундаменті поєднання принципів педагогіки співробітництва, ефективних педагогічних технік, елементів педагогічної майстерності, що спрямовані на адаптацію вихованця до нового виховного середовища у закладі оздоровлення та відпочинку, турботу про збереження його здоров'я і виховання у нього культури здоров'я на власному прикладі.

Розглянувши різні трактування поняття «здоров'язбережувальні технології», можемо констатувати, що їх ефективність та позитивний вплив на особистість вихованця залежить від системної та злагодженої роботи в усіх напрямках, а не хаотичного застосування окремих елементів та складових технологій в освітньо-виховному процесі.

Посадова особа, котра задіяна до організації оздоровлення дітей, повинна забезпечити створення такого педагогічного середовища, яке було б життєвим простором дитини, активно чи пасивно впливало б на її свідомість, почуття, вчинки, ставлення. Основними завданнями щодо вирішення цієї проблеми нами виділяється наступне:

- реалізація системи профілактичних заходів;
- проведення системи лікувально-оздоровчих заходів;
- організація спортивно-масових заходів;
- покращення системи психологічної допомоги вихованцям;
- формування сприятливого морально-психологічного клімату в дитячому та педагогічному колективах;
- введення здоров'язбережувальних технологій у виховний процес позашкільних закладів (літніх таборів).

Таке здоров'язберігаюче освітнє середовище формує в дітей позитивну мотивацію до здорового способу життя, забезпечує формування та розвиток навичок збереження та зміцнення здоров'я. Створення здорового середовища має велике значення для цілісного розвитку особистості, оскільки організація навчально-виховного процесу в таких умовах дозволяє вихованцям реалізувати свої здібності в різних сферах діяльності.

Вважаємо, що досягнути такого результату можна через включення до розпорядку дня ДОТ специфічних заходів, дійств, конкурсів та інших форм роботи, які сприятимуть формуванню відповідального ставлення до здоров'я, розвитку компетентності здоров'язбереження дітей [8; 10].

Пропонуємо включати до режиму дня, крім загальноприйнятій конкурсів і, розважальних програм, такі заходи з елементами технологій здоров'язбереження, як: музикотерапія, арттерапія, сміхотерапія, імаготерапія, психогімнастика, дихальна гімнастика, гімнастика для очей, ігротерапія, рухливі та спортивні ігри, ритмопластика, релаксація, скретчінг, теренкур, самомасаж та ін.

Запропоновані заходи сприятимуть виконанню основних завдань з оздоровлення та відпочинку дітей: відновлення фізичних і духовних сил дитини; організація соціально значущої діяльності дітей і підлітків у відкритому мікросередовищі, вплив на розумну організацію дозвілля; піклування про душевну рівновагу дитини, її відчуття і переживання; організація системи профілактичних заходів щодо попередження поведінки, яка відхиляється (девіантної), та злочинної (делінквентної) поведінки дітей і підлітків у ДОТ; допомога у відмові від звичок, що завдають шкоди здоров'ю. Здорова дитина із задоволення включається у всі види діяльності, які запропоновані педагогічним колективом ДОТ, вона оптимістична, позитивна, відкрита до спілкування і співпраці з іншими дітьми та педагогами закладу.

З огляду на названі завдання професійної діяльності майбутніх учителів у системі літнього відпочинку дітей та особливості роботи оздоровчої установи ми пропонуємо умови, які забезпечать кращу готовність студентів до роботи в ДОТ, оскільки лише теоретична база

без практичного підкріплення не дає необхідного очікуваного результату. Хоча студенти мають теоретичні знання, але 75% опитаних не вважають себе достатньо підготовленими до роботи в ДОТ, 3,1% – відчувають недостатню або й, навіть, повну неготовність працювати з дитячим колективом. І лише 21,9% майбутніх вожатих ствердно відповіли на питання щодо готовності до роботи в ДОТ. Такі результати опитування дають нам змогу стверджувати недостатню професійну компетентність студентів, які проходять практику в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку.

Ми пропонуємо поєднання теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів початкових класів шляхом вивчення дисциплін «Робота в літньому оздоровчому таборі» і «Методика виховної роботи в дитячих оздоровчих таборах», спецкурсу «Літня педагогічна практика» і проведення Міжнародної літньої педагогічної школи для студентів педагогічних спеціальностей ВНЗ різних рівнів акредитації, а також забезпечення взаємодії викладачів і студентів з метою розвитку в останніх професійних навичок. До співпраці залучаються за можливості студенти іноземних ВНЗ, котрі мають суміжні спеціальності. Місцем проведення школи ми рекомендуємо діючий заклад оздоровлення (ДОТ, санаторій, дитячий центр), базу практики ВНЗ.

Така взаємодія, особливо в структурі «Міжнародної літньої педагогічної школи», дає можливість студенту повністю відчувати специфіку роботи в закладах оздоровлення та відпочинку, оскільки динаміка зміни видів діяльності буде наближена до реальних умов. Дотримання розпорядку дня допоможе якнайкраще спланувати черговість використання окремих форм роботи. Крім того, практичне застосування елементів технологій здоров'язбереження «на місцевості» виявляє прогалини у теоретичній підготовці, які можна і необхідно скоригувати.

Діяльність школи дозволяє покращити студентам такі вміння:

- організаторські: організовувати різноманітні форми роботи загону з урахуванням елементів здоров'язбереження, формувати актив загону, контролювати доручення;
- комунікативні: реалізовувати міжособистісну комунікацію з дітьми, колегами, керівництвом установи, застосовувати доцільні стилі та форми спілкування з вихованцями;
- креативні: створення власного творчого продукту (написання пісень, масовок, конкурсів, розважальних програм, сценаріїв), удосконалення акторської та виконавської майстерності;
- дослідницькі: вивчення та спостереження розвитку тимчасового дитячого колективу, узагальнення та систематизація результатів своєї професійної діяльності;
- гностичні: робота з науковою, методичною літературою, вивчення передового та новаторського педагогічного досвіду в сфері оздоровлення та відпочинку;
- проєктивні: постановка виховних цілей на визначений період, участь колективному плануванні, проєктуванні результатів колективних справ.

За результатами опитування кількість студентів, які вважають себе більш практично підготовленими, зростає до 84,4% (порівняно з 36,5%).

Спілкування і співпраця з іншими студентами та педагогами, перебування почергово як в ролі педагога, так і вихованця дають можливість проєктувати різні способи поведінки, передбачати результати роботи, уникати значних помилок у своїй професійній діяльності.

Здоров'я дитини повинно стати пріоритетом у діяльності будь-якої освітньої установи від дошкільного навчального закладу до системи закладів позашкільної освіти, включаючи літні табори. Працівник закладу оздоровлення та відпочинку (вихователь, вожатий, інструктор, організатор дозвілля тощо) має постійно працювати з метою формування в дітей відповідального ставлення до здоров'я, здорового способу життя, а не лише для досягнення позитивного педагогічного результату будь-якою ціною.

Узагальнивши зазначене, ми дійшли висновку, що підвищення готовності майбутніх фахівців до здоров'язбережувальної діяльності в ДОТ залежить від ефективності системи методичної, навчальної та прикладної роботи ВНЗ з підготовки вчителів до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранов А. А. Окружающая среда и здоровье / А. А. Баранов // Педиатрия. – 1994. – № 5.1. – С. 5–6.

2. Бартків О. Діяльність соціального педагога в дитячому оздоровчому таборі: навч.-метод. посібник / Бартків О., Дурманенко Є., Грановський В. – Луцьк, 2010. – 168 с.
3. Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/375-17>
4. Ерохина И. А. Здоровьесберегающие технологии в профилактике наркозависимости подростков: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / И. А. Ерохина. – Тамбов, 2005. – 272 с.
5. Іонова О. М. Здоров'язбереження особистості як психолого-педагогічна проблема / О. М. Іонова, Ю. С. Лукьянова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наукова монографія за ред. проф. С. С. Єрмакова. – Харків: ХДАДМ, 2009. – XXIII – № 1. – С. 69–72.
6. Лякішева А. В. Навчально-методичне забезпечення курсу «Робота в літньому оздоровчому таборі» / А. В. Лякішева, А. М. Здіховський // Соціальна педагогіка: навч.-метод. посібник. У 2 ч. / за ред. П. М. Гусака, Л. К. Грицюк. – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – Ч. 2. – С. 384–390.
7. Кучма В. Р. Концепция «Общие подходы к формированию гигиенических требований к условиям реализации основных общеобразовательных программ» / В. Р. Кучма, М. И. Степанова // Проект «Разработка компонентов стандарта общего образования второго поколения»: разработка гигиенических требований к условиям реализации основных общеобразовательных программ. – М., 2006. – 56 с.
8. Літо барвінкове: навч.-метод. посібник щодо організації дозвілля у дитячих оздоровчих таборах / упоряд. В. В. Андрусів. – Луцьк: Волинська книга, 2007. – 332 с.
9. Митяева А. М. Здоровьесберегающие педагогические технологии: учеб. пособие для студ. высших учеб. заведений / А. М. Митяева. – М.: Изд. центр «Академия», 2008. – 192 с.
10. Проскурина Е. Святоке літо / Е. Проскурина, О. Братчук. – Х.: Горсінг+, 2005. – 144 с.